

פרוטוקול מס' 54

מישיבת ועדה הפנים ואיכות הסביבה
ביום ג', כ"ח חשוון תשל"ה - 12.11.74, שעה 08.30

נ כ ח ו :

- חברי הוועדה:
- י. תמיר - יו"ר
 - ח. אבו-רביע
 - י. בארי
 - א. גיבלנד
 - מ. הכהן
 - א. הדליץ
 - א. ורדיצר
 - מ. ורטמן
 - ה. טובי
 - ב. צ. קשת
 - ד. קורן

סוזמנים:

- ש. המשטרה ש. הלל
- ניצב מ. נוביק
- ניצב ש. כהן
- ח/ניצב א. לוי

- א. ניר - ניצב שירות בתי-הסוהר
- ח/ניצב א. בליימן
- ח. הירש - משטרת ישראל
- מר שפט - משרד הפנים
- מר גלס - משרד המשפטים

מזכיר הוועדה: י. ברזני

ד ש מ ה : א. אדלר

סדר-היום:

1. ההתפרעויות בשכונת התקווה;
2. סקירת על הפעלת המשטר האזרחי;
3. חוק העיטורים במשטרת ישראל ובשירות בתי-הסוהר (תיקון).

ועדת הפנים ואיכות הסביבה
12.11.74

אני פותח את הישיבה, ומקדם את האורחים
בברכה.

היור"י. תמ"ר:

1. ההתפרעויות בשכונת התקווה

היור"י. תמ"ר:
הייתי מבקש ששר המשטרה יספר לנו על
ההתפרעויות האחרונות בשכונת התקווה, הן
לרגל עילת דחיית משחק הכדורגל בשבת האחרונה והן לרגל ההפגנות שבאו
בעקבות הפיחות. לא ייתכן שנעבור לסדר-היום על התפרעויות נוסח-שיקו,
עם ביזה והשחתת רכוש והתנגדות אלימה למשטרה, שאין לה מקום בחברה
מסודרת. הפגנות הן דבר מקובל בחברה חפשית. אבל כאן מדובר בהפגנות
פראיות חסרות כל רסן - הנשק הטוב ביותר שאנחנו יכולים לספק לאויבי
ישראל.

שר המשטרה ש. הלל:
האמת היא שלא כל המתפרעים הם משכונת התקווה,
ובוודאי שאינם משמשים ביטוי לשכונה בתור
שכונתם. יש אצלנו מוקד של אנשים שאינם זקוקים להרבה כדי להיות מוסתים.

היריעות על הפיחות באו על רקע אווירה
סוערת שכבר היתה בשכונה סביב ענין משחק הכדורגל בשבת שבוטל. עוד בשבת
היו התנגשויות אלימות בשכונת התקווה, וכשנראה היה שהצלחנו להתגבר
עליהן - בא הפיחות ביום א', וכבר במוקד הסתובבו מכוניות ברחובות
וקראו לאנשים לצאת להפגנה.

לא מדובר בהפגנה רגילה שיש לה התחלה, סוף,
מסלול וכוונה. מדובר בחבר'ה שמחכנסים בשעות שלפנות-ערב ומנסים להראות
את נחת-זרועם. לא מדובר בהפגנה, אפילו לא בהפגנה שמארגניה איבדו את
השליטה עליה והיא בהפכה לאלימה. יש לדבר רקע נוסף: אין לך דבר יותר
מדובר מאשר ביטוי של אלימות ושל התפרצות. ואם ציבור פועלים מאורגן
יכול לפרוץ בכוח הזרוע לתוך בנין ההסתדרות של עצמו - ברור שציבור
פחות מאורגן יכול לעשות זאת גם הוא. וזה מעמיד את המשטרה בפני קושי,
משום שאיננו רוצים להגיע להתנגשויות אלימות שבהן בדרך כלל נפגעים
אלה שאינם אשמים ודווקא. המשטרה משתדלת לאתר את הדברים עוד בשלב
הראשון, אבל יש דינמיקה לדברים הללו, והם מתחילים להתגלגל. כך היה
גם כאן.

אחמול לא היה עוד מנוס מלעצור מספר די
גדול של מתפרעים, חלקם צעירים בני 15-17. אני חושב שהיה כאן קצת אלמנט
של הסתה. עכ"פ, אני חושב שיש אווירה של הסתה שהיא הקובעת בענין זה.

ההתפרעות היתה בתחנה המרכזית, ובעקבותיה
יצאו האנשים לרחובות הסמוכים - סלמה ורחוב אלנבי. לא היתה ביזה כמובן
הרגיל של המושג, אלא מדובר יותר בהשחתה, אם כי פה ושם כמובן בוודאי
מישהו גם לקח משהו.

אני די מוטדד מבחינת הכוח של המשטרה.
מיום ששי, כשצריך היה להתארגן לקראת הצעו הזו של הפיחות, עם הבנקים,
המחסנים ומחסני-הערובה, דרך יום השבת עם ענין הכדורגל - השוטרים
נמצאים כל הזמן, 24 שעות ביממה, בתפקיד. הוצאנו לתל-אביב את הקורס
מספרים, ואני חושב שהאנשים כבר עייפים. זה עלול לגרום גם לחוסר יכולת
לעבוד וגם להתעצבנות אצל השוטרים, שהם בסופו של דבר בני-אדם. ואנחנו
די מוטדדים מהצורך להסיט כוחות בטחוניים בתקופה הזאת למטרות אלו.
ואם היום יש ישיבת הוועד-הפועל של ההסתדרות, בהשתתפות דה"מ ושר האוצר
וכו, ויש התארגנות של כל מיני ועדי-עובדים לבוא לוועד-הפועל ולהוכיח
מה הם יכולים לעשות - ברור שהדבר מחייב כוח משטרה רב מאד, שאנחנו
מוציאים אותו מתפקידי שמירה, מה שיכול להשפיע גם על ענין הפשיעה
הרגילה. ומה שמטריד עוד יותר - הצד הבטחוני ממש של הענין, כי נראה לי
שאנחנו עומדים בפני סכנות קרובות של הסתה, לא רק ברחוב היהודי אלא גם
בשטחים ובירושלים וכו'.

היור"י. תמ"ר:
יש לי השגות מרחיקות-לכת על מדיניות המשטרה
והמפלגה האחראית לממשלה בכל הנוגע לשמירה
על חוק והסדר במדינה. זה שנים שאני טוען שלא תתכן מדינה מסודרת בלי
מדיניות ברורה של שכר-ועונש. במשך שנים טיפחה הממשלה סובלנות שמוליכה

היו"ר י. תמיר:

לעידוד למעשה של פשיעה במדינה. מאז הבעת דעתי בנוגע לראש עיריית אילת קיבלתי כשלושים מברקים: איך זה אני מעז לומר שצריך להדיח את ראש העיר ולמנות ועדה קרואה, הרי הוא דואג לציבור. לאן הולכת המדינה הזאת בדרך זאת? או למשל ענין קריב: היועץ המשפטי החליט שזהו אדם שיש מקום להגיש נגדו תביעות על עבירות שיש בהן משום קלון - ועולם כמנהגו נוהג. אתם ממיטים אסון על המדינה. שום מדינה לא יכולה להתנהל אם אין בה משטר של חוק וסדר, שכר ועונש, ומניעה בכוח של אלימות. כי הדבר רק מדביק אלמנטים אחרים במחלת האלימות. לא ייתכן שלא נתאחד כולנו סביב ההנחה היסודית שאנחנו מדינת-חוק. ואנחנו, כוועדה שמטפלת בענייני המשטרה, חייבים לומר את דברנו בענין זה. אני פונה אפוא לחברי הכנסת מהמערך, כי בידם הכוח לשנות את המצב. אם השלטון לא ימשול במדינה הזאת - אינני יודע לאן צידוד. אבל אצלנו אין מצליחים להזיז דברים. נוצרה אווירה במדינה שדברים אפשר להשיג רק בכוח, ואת זה חייבים להפסיק.

א. ורדיגר:

לי יש קונצפציה משלי על הבעיה הזאת של חלק מהנוער. אינני מתפלא על מה שקורה בשכונת התקווה; זוהי תוצאה של החינוך (ואינני מדבר עכשיו על חינוך דתי או לא-דתי), של ההזנחה שהיתה נמשך כל השנים בחינוך לערכים. ומה שקורה במגרשי הכדורגל, גם בלי הצרות הכלכליות - רק מוכיח זאת. אותם חוגים השתוללו גם כאן וגם כאן, ואני אינני מאשים את הנוער אלא את אלה שכיוונו אותם ע"י אי-עשייה וחוסר חינוך. עכשיו קשה לעצור בבת אחת ולתקן בבת-אחת, כשם שאי-אפשר ע"י צעד כלכלי אחד לתקן את המצב הכלכלי. אי-אפשר לתקן ברגע אחד הזנחה של דור שלם.

תקלה ראשונה היא בהפקרות באמצעי התקשורת הממלכתיים, במשך שנים. כל המתירנות הזאת איננה לטובת הנוער שלנו, שהוא נוער רגיש מאד. המתפרעים הללו כולם מוסתים. השאלה היא מי מסית אותם, האם יש חוט שמוליך את המסיתים הראשיים. חנר-הכנסת-לשעבר שלום כהן (שכידוע איננו בין הסובלים רעב דווקא) קפץ אף הוא על העגלה הזאת של הפנתרים. שמענו שהוא היה בין המסיתים, ואף נעצר ושוחרר, (אם כי שמענו גם שהוא היה בין אלה שניסו להרגיע את המפגינים). ומכל מקום, אני רואה הבדל בין מה שהיה אתמול ברחוב ובין ההפגנה המתוכננת להיום ע"י הוועד-הפועל של ההסתדרות, שהיא של אלמנטים לאו דווקא מבין אלה שנפגעו ביותר מן התכנית הכלכלית האחרונה.

אינני יודע מה אנחנו יכולים לעשות. שר המשטרה אומר שלמשטרה אין הכוח הפיזי להתגבר על כל הדברים הללו, וזה מה שצריך להדאיג אותנו. מכל מקום, אנחנו חייבים לדאוג כיצד לעבור את הימים הקרובים ביותר.

א. הרליץ:

אינני חושבת שתפקידה של הוועדה הזאת לבסות בישיבת בוקר - שנועדה מלכתחילה לדון בנושא אחר לגמרי - לפתור את בעיית הסדר במדינה ולהעסיק אנשי משטרה שיש להם בוודאי תפקידים בוערים יותר היום. אני מציעה אפוא להפסיק את הדיון בנושא זה, ולעבור לסדר היום כפי שנקבע.

היו"ר י. תמיר:

אני חושב שח"כ הרליץ צודקת, וגם זהו חלק מן הדברים שדיברנו עליהם קודם.

ת. טרבי:

כולנו מגנים פריצות לחנויות והתפרעויות אלימות. אבל להסתפק בקריאה לצאת בכוח נגד כוח - זוהי החעלמות מהמצב ומן הגורם העיקרי שצדק לו. למחרת החלטת הממשלה דיברו כולם על כך ש מצפים לתסיסה. עובדה שהחוגים שנפגעו - נפגעו קשה מאד.

ח"כ ורדיגר טען ששלום כהן איננו רעב ללחם. האם אותם חברי כנסת שצעקו אתמול והפריעו לשר האוצר לדבר, כביכול בשם המקופחים - הם עצמם רעבים ללחם? אדם איננו חייב לסבול אישית חרפת רעב כדי להתקומם נגד הצעדים האחרונים של הממשלה, משום שהם פוגעים קשה בשכבות רחבות של הציבור, ואי-אפשר להגיב נגד התופעות

ח. טובי:

הללו, כפי שהציע היו"ר, רק בכוח. בכוח לא תפתור את הבעיות. צריך להגיב במדיניות נכונה, שתפתור את הבעיות הסוציאליות. הוויכוח צריך להיות הוגן. אבל איך זה ייתכן לבוא לאנשים שלקחו מהם את פת-לחמם ולרושש הוויכוח יהיה הוגן? מצידם?

י. בארי:

אני מציע לבודד את הנושא של משחק הכדורגל מן הנושא האחר, שהוא רחב יותר. מחקרים פסיכו-סוציולוגיים הוכיחו שיש משהו מיוחד במשחק הכדורגל, והתפרעות של קהל משמשת לו פורקן לתיסכולים מתיסכולים שונים, כולל ההזדהות של הקהל עם אחת הקבוצות. מכל מקום, הוכח שבמקום שמציבים כוח מול כוח - אין התפרעויות; במקום שיש כוח משטרה - אין התפרעויות, והן פורצות רק במקום שאין משטרה. עובדה שהנכונות להגיב בכוח וללא רחיצה - מרחיצה אלימות.

2. סקירה על המשמר האזרחי

שר המשטרה ש. הלל:

תחילתו של המשמר-האזרחי בוודאי זכורה לחברי הוועדה, כולל הלבטים שהיו לנו. בענין זה הקדמנו את "נעשה" ל"נשמע"; תוך כדי התארגנותו של המשמר-האזרחי פתרנו את ההתלבטויות והסבכים. בסופו של דבר אני מאמין שהגענו לצורה נכונה של ההתארגנות, שהיא מיוחדת במינה בארץ בכלל ולגבי המשטרה בפרט.

התארגנות על בסיס וולונטרי היא דבר מסובך בכלל, ובמשטרה הבנויה על הייררכיה בפרט, ואנחנו עושים כאן דבר ללא תקדים: מקימים מסגרת שמצד אחד היא משטרתית-דיסציפלינרית ומצד שני הכל בנוי על בסיס וולונטרי. ונדמה לי שהגענו לסינתזה הנכונה, שאם תצליח - היא פותחת לנו דרך לגייס את הרצון להתנדבות של הציבור.

המשטרה נכנסה לענין זה בלי כל בסיס לוגיסטי, בניגוד לצבא שדרך כלל בנוי על צבא-קבע, חובה ומילואים, וכשצריך לגייס בו אנשים - הכל מוכן. המשטרה התחילה בענין זה בלי אף מחסן-חירום אחד ובלי אף כלי נשק רזרבי אחד, כשאינן אפילו כלי נשק לכל שוטר, ונתקלנו בצורך לצייד כוח בעל מימדים עצומים. כבר היום רשומים למעלה מ-30 אלף איש למשמר-האזרחי, עוד לפני צירופם של תלמידי השמיניות - שעל כך הוחלט בימים האחרונים. וזה נשכל כוחה הסדיר של המשטרה אינו עולה על 15-10 אלפים איש. בתנאים אלה לאמן עוד 30-50 אלף אנשים - זוהי בעיה לא קלה למשטרה, בעיקר בתנאים של חוסר נשק. 25 אלף רובים מועמדים לענין זה, ואת הכל היינו צריכים להזמין מחו"ל, דבר לא קל, זוהי עבודה ארגונית ומעשית שנהמה לי שבציבור אין מעריכים אותה די הצורך. הצלחנו לייבא לענין זה נשק טוב, זול ובכמות מספקת, אבל זהו נשק חדש בארץ, ואתה צריך לתרגל ולאמן את האנשים, וזה לא קל, גם מבחינת מסווחים המוניים. גם בעיות הקשר מורכבות מאד. היו נסיונות פרטיזניים לפתור את הדבר בעיריות, אבל ברגע שהמשטרה נכנסה לענין - צריך לפתור זאת בצורה כלל-ארצית, ואי-אפשר להעמיד את הענין על הרשתות של המשטרה בלבד. יש גם בעיה של תחבורה; מה שהזמנו איננו מספיק, בעיקר לחורף. יש גם בעיה של לבוש מתאים לחורף.

לצורך הענין הזה החלטנו לגייס גם מתנדבים, וגם לקחת אנשים בשכר, כעובדים קבועים. נוסף למה שקיים במשטרה הוחלט לגייס את הצוות המרכזי של המשמר-האזרחי מן החוץ, ואנחנו נמצאים עכשיו בשלב של ארגון הצוות המשני, אולי גם נהגים וכו'. אני שמח לומר תוך הרגשת סיפוק שהיתה היענות יוצאת מן הכלל מצד אנשים טובים ומרכזיים לעזוב את עבודתם ואת עיסוקיהם ולהעמיד עצמם לרשותנו למשך שנה-שנתיים, כדי להעמיד את המשמר האזרחי על רגליו. כך הצלחנו לגייס לענין זה מספר אנשים בעלי נסיון ויכולת, והצוות האזרחי כבר מגוייס כולו. אנשי הצוות המרכזי נחשבים לאנשי משטרה קבועים לכל דבר, מבחינת החוק, החובות והזכויות, בהבדל אחד: שהם מגוייסיים לתקופה מוגבלת, של שנה אחת, על סמך חוזה מיוחד.

שר המשטרה ש. הלל:

בתוך המשטרה הדבר נעשה בצורה מורכבת של תיאום עם המחוזות, כשהתפעול, ההדרכה, האימון, התיאום והתכנון ניתנים כמעט בלעדית ע"י משמר-הגבול. מי שהיה סגן מפקד משמר-הגבול נמצא במוקד המשמר-האזרחי.

נקודה נוספת שהיתה מורכבת ונפתרה היא הצורך של תיאום בין המשטרה והמשמר האזרחי עם הרשויות המקומיות, ושל המשטרה ומשרד הפנים. בענין זה אני חושב שעלינו על דרך-המלך, ויש מערכת יחסים יוצאת מן הכלל במישור זה בין שלושת הגורמים.

דבר אחרון: החלטת הממשלה מלפני יומיים הבאה לאפשר לנו את קליטתם של אותם תלמידי שמיניות שבאו אלינו בודישה במרצת לשתף אותם בענין זה. גם זהו אחד הגילויים שהם יוצאי דופן בחברה שלנו בימים אלה - ההיחלצות של התלמידים פיזמתם הם, ורצונם להשתתף בצורה אקטיבית במשמר האזרחי. היתה אצלי משלחת של תלמידי שמיניות ושביעיות שבאו מוכנים עם הצעה מפורטת. זהו אחד הביטויים היפים שנתקלנו בהם בזמן האחרון.

הדברים מתואמים גם עם משרד החינוך והתרבות, גם עם הגדנע (שורש מאתנו לקחת לענין זה גם תלמידי שביעיות). יש תיאום בענין זה גם בין המשמר האזרחי והגדנע, בכל הנוגע לאימון, סטודים וכו'. יש שאלה של הבנות והתעסוקה שנוכל למצוא עבורן. אני בעד זה שכל הבנות שרוצות להתגייס - תמצא להן תעסוקה מתאימה.

היור' י. תמיר:

גם אני חושב שזהו אחד הגילויים הטובים הראויים להערכה, אותה רוח ההתנדבות שהתגלתה בימים אלה, ושמחנו לשמוע את הדברים הכלליים שמסר לנו השר.

ניצב ש. כהן:

אנחנו מודים על עבודה שנעשתה תוך ארבעה חדשים. אני עובד בנושא זה מזה חדשים. המשמר האזרחי צמח כתוצאה מן האירועים שהיו בעיקר בצפון הארץ - מעלות, כרמיאל ושמיר. וההתארגנות התחילה מלמטה למעלה. היו הרבה מאד יזמות מקומיות, ואם לסכם היום ארבעה חדשים אני צריך לומר שבמקום שם אורגן המשמר האזרחי מוקדם ע"י הרשות המקומית והמשטרה - אנחנו רואים היום פירות עשירים.

על רקע כל מה שנעשה היום בארץ ההתנדבות הזאת למשמר האזרחי הינה תופעה מעוררת ביותר. אנחנו עומדים היום במצב שמתגייסים בממוצע 700-800 איש ליום למשמר האזרחי, בכל הארץ - גידול מרשים ביותר. יש מקומות בהם הפך המשמר האזרחי לכוח ממשי. לדוגמה: ביום ששי לפני הצהריים, כשהיתה חריפה של שני מחבלים דרך היום לאיזור נהריה - נהריה עצמה גייסה 600 איש ללילה, בשלוש משמרות, ושיחררה את צה"ל באופן מוחלט מן הצורך לעסוק בהגנת נהריה. ולמעשה זה מה שאנחנו רוצים מן המשמר האזרחי: לשחרר את צה"ל מן הצורך להגן על הישובים, ולתת לתושבי הארץ את הבטחון שהם יכולים להגן על עצמם. התופעה הזאת הולכת ומתרחבת. ואם אני רואה בדימונה התגייסות גדולה (בערך אין מה לדבר) - זוהי עבודה עצומה שנעשתה.

המשטרה נכנסה לענין זה בכוח גדול ותוך פתיחות רבה מאד. זוהי רוח-פרצים עצומה לתוך משטרת ישראל, בכל השטחים. אני חושב שהמשטרה מתאימה לטפל בנושא זה, משום שהיא פשוט על פני כל הארץ, ואנחנו בונים את המשמר האזרחי לפי המתכונת של מסגרות המשטרה: מחוזות וענפים וכו', כשמפקד המשמר האזרחי בכל מרחב הוא מפקד המשמר-האזרחי ויחד עם זה קצין-מטה אצל מפקד המרחב של המשטרה.

כפי שאמר השר, גענו עכשיו ל-30 אלף איש במשמר האזרחי, בלי ההתיישבות העובדת, ששם הטיפול יותר פשוט, כי ההתיישבות מאורגנת פחות או יותר לטפל בנושא כזה. ואני מניח שהמספרים עוד יגדלו.

גם תוצאת-הלוחי של הנושא, זה היא עצומה. במקומות שיש בהם שמירה - יש ירידה תלולה בפשע. יש במקומות כאלה יותר בטחון, ויש גם עליה חברתית ביישוב: אנשים נפגשים זה עם זה על בסיס חירובי. יש דוגמאות נפלאות של אנשים שעושים את הדבר הזה בדצון, ורואים בו תעסוקה ממושכת להם ולביתם. וכיוון שההגנה היא על השכונה, והבית - יש התארגנויות שכונתיות יפות מאד. בירושלים למשל חשבו שיהיו לנו קשיים. אבל כשאתה בא לגילה או לקריית-יובל ורואה את היהודים שמסתובבים בלילה עם הנשק, ויש מי שמפקח על הדברים - יש לכך חשיבות רבה מאד.

ניצב ש. כהן:

היתה לנו הצלחה רבה מאד בנושא הנשק. הצלחנו לרכוש כמות נשק שהיא משמעותית אפילו במיטרים של צה"ל, ונשק מצוייני. עכשיו הגיעה גם מספיק חמושת. קנינו נשק בזול ומוצלח, נשק אמריקאי חצי-אוטומאטי, קל מאד לנשיאה (הוא שוקל כמחצית ממשקלו של העוזי), וניתן להפעלה גם ע"י נשים ונוער. זהו נשק אמין ובטוח מאד (לא נשק אוטומאטי שיש עמו סכנות בהיקף כזה), והנשק הזה נתן תנופה ובטחון למשמר האזרחי. אנחנו מסיימים עכשיו משה שהיה לנו קשה להחליט בה: פרשת חלוקת הנשק לשכונות. אנחנו מקימים עכשיו תחנות של המשמר האזרחי בכל השכונות, מקומות ריכוז של הליכה-ברגל, מרכז שבו יוכל האיש לקבל מעיל וגם שחיה בחורף. המרכז השכונתי הזה ייהפך לבסיס לכל נושא שיקרה בשכונה בשטחים הבטחוניים, 24 שעות ביממה.

מנין אנחנו לוקחים את המתנדבים? פנינו לכל הגופים הוולונטריים בארץ שידחפו את העניין. אבל יותר מכל גורם אחר יש חשיבות לתיאום בינינו ובין הרשויות המקומיות. במידה שהרשות המקומית היא גורם בעניין זה - אתה מרגיש זאת במשמר האזרחי. במקום שהרשות המקומית טובה - יש משמר אזרחי טוב; במידה שהעיר נקיה - יש הרבה אנשים במשמר האזרחי. הקשרים עם הרשויות המקומיות הם מצויינים. גם מבחינת משרד הפנים העזרה היתה טובה מאד. הבעיה היא עם ראש הרשות המקומית ונבחר העיר, אם הם מראים דוגמה אישית. תנועת התנדבות בנויה בכלל על שני דברים: על מוטיבציה, ועל מנהיגות. ובמקום בו מפקד המשטרה, ראש העיר, חבר הכנסת שגר במקום והשופט המקומי יוצאים לשמירה - יש לכך השפעה ישירה. כי הבעיות מתחילות במקום שהעול מתחלק בצורה לא שווה. ומכיוון שהמניע העיקרי הוא ההתנדבות - לדוגמה האישית יש ערך ממדרגה ראשונה.

נקודה קשה מאד, שמז עליה השר, היא בעיית המטווחים. כשבאתי למשטרה - לא ידעתי שלמשטרת ישראל אין אף מטווח אחד. במשך 20 שנה ניכנו את הנושא הזה של קליעה, של היצר להגנה עצמית. אצלנו לא קולעים. זוהי בעיה גם של צה"ל לימוד הקליעה הוא ספורט, ואנו עושים עכשיו מפעל משותף עם הרשויות המקומיות ועם הגדנע כדי להבטיח שבכל רשות מקומית יהיה מטווח רציני אחד. כי אין דבר שמוסיף לך יותר בטחון מאשר יכולתך להשתמש בנשק שעומד לרשותך. אבל זהו מפעל-ענק. כי אם נצטרך להסיע עשרות אלפי אנשים וילדים למטווחים של צה"ל - לא נצליח. אנחנו מתחילים את העניין הזה עכשיו בשלבים; בשלב ראשון במטווחים לא מושלמים, שנשלמים אותם במשך הזמן. הדבר מחייב כמובן גם אמצעים, אבל גם יוצר משהו חשוב מאד.

ככל שאחה קרב לגבול - המוטיבציה של המשמר האזרחי חזקה יותר. בנהריה ובשלומי וכרמיאל עוסקים בשמירה כבר ארבעה חדשים. ככל שאחה מתרחק מן הגבול - המוטיבציה כמובן חלשה יותר. אבל גם ההפתעות רבות, בעיקר למראה ההתארגנות דווקא בעיירות של הנגב - נתיבות, דימונה, ערד ובאר-שבע. מפתיע לראות באיזו מידה הנושא הזה תפס את האנשים, הצורה שבה יכול אדם להביע את הזדהותו עם מצבנו הבטחוני.

מהו המצב בנתניה? א. גיבלבר:

בנתניה טוב מאד; בחדרה פחות טוב, אינני יכול להסביר מדוע. ניצב ש. כהן:

עד עכשיו חילקנו הרבה נשק, כ-15 אלף קרביינים. אנו עומדים לחלק עוד. אנחנו רוצים להקים כיתה-כוונות גם במפעלים, כדי שנוכל לקחת מיד אנשים כשקורה משהו בירושלים או בבאר-שבע במשך היום. כי ערכו של הדבר הוא באפשרות של פעולה מיידית.

שמחנו מאד על ההחלטה בנושא השמיניות. כשהדבר הובא לממשלה בפעם הראשונה - שרי החינוך והמשטרה חשבו שאנחנו מתכוונים לא להתנדבות. אבל כוונתנו רק להתנדבות. אין שום כוונה לחייב נערים, כשאינן עושים זאת לגבי מבוגרים. ברגע שהובהר שמדובר בהתנדבות - העניין עבר. הבעיה היא של הצורך לאמן כ-22 אלף חלמידיים תוך זמן קצר בנשק החדש, וזהו עומס עצום על המשטרה. קיבל זאת על עצמו ניצב נוביסק, הממונה גם על נושא ההדרכה, ואני מניח שתוך חודש נצליח לשלב חלק גדול מן הנערים. הכוונה היא שהם יצאו לשמירה ביחד עם מבוגרים. גם נשים שירצו לצאת, יופעלו - ויש עכשיו החגיגות גדולה של נשים. נפעיל בנות בתוך התחנות, וניצור נושא שהשכונה חיה אותו.

ניצב ש. כהן:

ולגבי הציוד: - כאן איננו מוכנים. היינו חייבים לקנות ציוד מחו"ל, בעיקר ציוד לחורף. מחר אנחנו צריכים להוציא החוצה עשרות אלפי אנשים, ואיננו יכולים לספק להם כלום, כי לא היינו מוכנים. הזמנו מהצבא האמריקאי שכמיות, שייתכן שיגיעו עוד בינואר. מכל מקום, אנחנו פונים לאנשים ומבקשים שיצאו בבגדים שלהם. נצטרך לגייס בחורף גם רכב של אנשים, בעיקר בימי סערה (אנחנו נשלם את הדלק). לכך יש התנדבות גדולה; אנשים מוכנים לזה.

אני מקווה שבעוד חודש, כשנהיה במצב יותר מאורגן, נזמין אתכם לסיור, כדי שתראה איך הדברים מתבצעים בשטח ואיך יהודים מתגלים כאנשים יפים ומוכנים לקחת על עצמם אחריות. ואני חושב שמטרת ישראל, עם כל היותה מנגנון נוקשה וסגור, פתחה את עצמה באופן יוצא מן הכלל לנושא הזה. אנחנו רואים היום אזרחים שבאים לתחנת מטרה ועוסקים שם לא רק ברפורטים אלא בענייני בטחון. הדבר הזה הפך גם את המטרה למטרה דו-תכליתית, העוסקת גם בדברים שכל מטרה רגילה עוסקת בהם וגם בנושא של בטחון, ואני חושב שבמדינת ישראל אין לנו דרך אחרת. כי כשם שאיננו עם כמו כל העמים וצבא לא כמו כל הצבאות - כך איננו יכולים להיות מטרה ככל המטרות.

אני מעריך שתוך חודשיים נגיע ל-50 אלף מתנדבים בערך, חוץ מהשמיניות וחוף מהתיישבות, וזהו כבר היקף גדול מאד, הנותן למטרה עזרה עצומה גם בנושאי הרגילים של המטרה. רק בימים האחרונים קראנו למשל על שומר בקריית-מלאכי שתוך כדי עיסוקו בשמירה הצליח לתפוש פורצים. או למשל הסיפור האמיתי על גנבים שצועקים לשוטרים "אנחנו גנבים, לא מחבלים".

גילויי ההתנדבות והרצון לעבוד במשמר האזרחי הם מעל ומעבר למצופה, ולא רק בפיקוד הבכיר. פונים אלי קצינים רבים המבקשים להצטרף. דבר נוסף שאיננו קיים בכל העולם: חיילים בשירות סדיר ובצבא קבע מתנדבים לשמור בשכונות שלהם, למרות התפקידים שהם ממלאים בצבא. שכונות שיש בהן ריכוז גדול של אנשי צבא קבע הן שכונות שנשמרות יפה מאד, ובהתנדבות. וההתנדבות הזאת לנושא בטחוני, ההולכת וגוברת, היא אחת התופעות המרנינות ביותר שאנחנו רואים היום, על רקע מה שקורה במדינה. ואם נצליח לבצל זאת - זהו משב-רוח טוב מאד למדינה.

היור' י. תמיר:
הדיווח ששמענו מהוזה אלומת-אור בימים הקשים העוברים עלינו, והדבר מעיד על אפשרויות רבות של ניצול הפוטנציאל החיובי במדינה, של עשייה למען ולא בגד העניין.

ד. סורן:
בענין חלוקת הנשק: - אני יודע שבישובי-הספר בגליל המערבי יש נשק מסוג שונה, כולל רובים צ'כיים ישנים ומיושנים. והסבירות שמחבלים יחדרו לאיזור זה דווקא גבוהה יחסית למקומות אחרים. אבל הנשק החדיש שהמטרה רוכשת נפטר דווקא למקומות במרכז הארץ. אולי יש כאן מקום לחילופין? מכל מקום, בענין זה אין לי תשובה לחברים ששואלים אותי.

ניצב ש. כהן:
הנשק הזה הוא נשק שמיועד למשמר האזרחי, לא לשום גורם אחר. כי הוא הפך להיות נשק של יוקרה, ויש עליו הרבה קופצים. יש נושא התיישבות, כולל התיישבות-הספר. התיישבות כולה, באמצעים הגופים המארגנים שלה, החליטה להתנדב כולה למשמר האזרחי. בשבוע הבא נתחיל לחלק 10 קרבינים לכל משק לשמירה. במידה שיגיע יותר נשק - נחלק יותר. הדאגות של ח"כ קורן הן אמיתיות, כי ככל שאנו מתקרבים לגבול הצפוני - הבעיות חמורות יותר. היום יש באיזור נהריה 250 קרבינים - מספר משמעותי לעיר כמו נהריה; זהו נשק של גדוד. במעלות יש 150 קרבינים, ו-150 בכרמיאל וכו'. היתה גם פניה של כפרים דרוזים וערביים שרצו להצטרף. אנחנו מטפלים בהם כמו שאנחנו מטפלים ביהודים, גם באיזור הזה.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה
12.11.74

י. בארי: בשים לב למחסור במקומות מטווח - האם נערכים בכל זאת אימונים בנשק לאנשי

המשמר האזרחי?

האם קיימות ראיות כלשהן לכך שנשק אשר סופק לצרכי המשמר האזרחי נוצל גם לצרכי פשיעה?

עוד לפני זמן לא רב דובר ונכתב על הצורך ללמד בני יהודה קשת - הכוונה לחלמידי בתי-הספר. אחת הכוונות הייתה להסב אולמות-התעמלות בבתי-הספר למטווחים. הגשתי בעניין זה גם שאילתה לשר החינוך, אבל התשובה הייתה שלילית: הדבר כרוך בהוצאה כבדה וכו'. אבל הרעיון כשלעצמו נראה לי.

מה המצב בערים הגדולות? כיצד אתם מחלקים את הערים הגדולות לשכונות, בעיקר את מרכזי הערים?

הי"ר י. תמיר: מהו יעד גיוס כוח האדם, כולל השמיניות? עד לאיזה גבול אתם שואפים להגיע?

מה מצב המשמר האזרחי במקומות כמו שכונת התקווה?

ייתכן מצב שהמשטרה תימצא במתח של ימים מספר, כמו ששמענו היום, דוגמת המאורעות האחרונים, ולא יהיה בכוחה להמשיך. האם ייתכן שהמשמר האזרחי יגוייס אז לעזרת המשטרה, דבר שקיים נדמה לי בארה"ב?

כיצד יפעל המשמר האזרחי בשעת חירום, כשאנשים יגוייסו במתכונת שעת חירום, במסגרת הג"א וכו', ויהיו תחת פיקוד צבאי? איך תפעל אז המכונה הזאת?

אני מקבל ברצון את הערתו של ניצב מולה כהן בדבר ביקור שלנו. נשמח מאד גם לארח בכנסת במפגש מיוחד את אלה שתמצאו לנכון לזמן אלינו, כדי להוכיח את הערכתנו שלנו לעניין הזה.

ניצב ש. כהן: בנושא האימונים: אנחנו עושים אימונים גם בלי מטווחים. המטווח הוא סיכום של

האימונים. בשותפות עם צה"ל אנו מנסים עכשיו לפתח מאד את נושא האימון בקליפה בלי כדורים חיים. יש שיטות חדשות ביותר לכך, בתוך זה בבתי-הספר. הנושא הזה עומד בראש דאגותינו.

אני אינני יודע על נשק של המשמר האזרחי שהגיע לידיים לא רצויות. להיפך, העניין הזה שמור ומאורגן. אחד הדברים שמציינים את משטרת ישראל יותר מכל דבר אחר הוא ההקפדה המיוחדת על נושא הנשק. המשטרה רגישה במיוחד לעניין הזה.

הערים הגדולות יחולקו לרבעים, והרבעים לשכונות. ואת הנשק נחלק לפי השכונות.

אנחנו שואפים להגיע למספר מכסימלי של מתנדבים. אינני יכול היום להגיד מהו המספר. ככל שיהיו יותר אנשים במשמר האזרחי - רשת העיניים תהיה קדולה יותר, ונוכל לתת לאנשים אתנחתות גדולות יותר בשמירה: במקום פעם בשבוע (שזוהי תורנות מעייפת מאד) - ישמרו פעם בשבועיים-שלושה. זהו האופטימום. היום אין לנו די אנשים לכך. במקומות שהגיעו לכך - השמירה גם יותר טובה. אם יהיו לנו מספיק אנשים - ייתכן שגם נוריד את מספר שעות השמירה מ-4 ל-3.

בתל-אביב ההתארגנות התחילה מאוחר יותר, וגם כאן בשכונות שהתארגנו בעצמם. רק לאחרונה מיננינו את סגל המפקדים של ת"א ואנחנו רוצים להיכנס גם לשכונת התקווה ולשכונות אחרות. יש במקומות אלה גרעין, אדם אחד או שניים, אבל זה לא מספיק. אנחנו מעריכים שהמשמר האזרחי במקומות כאלה יכול לתרום תרומה חשובה מאד להרבה דברים אחרים. אדם שניתן לו אפשרות לשמור - יהיה יותר אחראי, ואנחנו נערכים לכך.

אולי כדאי לשים דגש דווקא בהתארגנות במקומות
אלה?

היו"ר י. חמיר:

ניצב ש. כהן:
אנחנו עושים זאת. במקומות כאלה יש הכרח
להביא אדם או שניים מבחוץ. עשינו זאת
בדימונה ובשכונות מסוימות בירושלים, ואנו עושים זאת בח"א. ההתארגנות
בח"א איחרה במקצת, ושם הדבר הוא הכי קשה, משום שככל שהעיר גדולה יותר
- האנונימיות והניכור רבים יותר. אנחנו נמצאים עכשיו בח"א בשלב של
התארגנות, אבל הכיוון טוב. הוצאנו מתוך זה"ל צוות מפקדים יוצאים מן
הכלל, שיש להם גם נסיון וגם יכולת, והצבנו אותם בח"א, ואני מאמין
שהעניין ישא פרי.

מה שנוגע לשימוש במשמר האזרחי לתפקידי
משטרה רגילים - דעתי האישית היא במפורש לא. הקמנו את המשמר האזרחי
לעניין מסוימים. כמובן, יש לכך תוצאות-לווי שכבר הזכרנו. אבל אני אינני
בעד העסקת המשמר האזרחי לתפקידים אחרים. יהיו אולי דברים הקשורים
בבטחון הציבור במשך היום שנרצה להפעיל בהם את המשמר האזרחי לעזרת
המשטרה, אבל לא יותר.

אנחנו נערכים עכשיו לשעת חירום. זהו הנושא
שמעסיק אותנו עכשיו. אנחנו מתחילים להתארגן לכך. אין ספק שגיוסם של
תלמידי השמיניות נותן אפשרות לארגון את המשמר האזרחי על בסיס יותר בטוח
לשעת חירום. עצם העובדה שבכל שכונה יהיו אנשים שיצאו למילואים והם
יהיו תחת פיקוד - מאפשר לגייס את המשמר האזרחי בזמן מלחמה בכל
הנושאים. זהו כיוון חשוב מאד של המשמר האזרחי, ואנחנו עוסקים בזה
עכשיו בצורה אינטנסיבית ביותר במשטרה בארגון התכניות, ובעוד חדשים
אני מניח שנוכל להלביש את התכניות על החשתית של האנשים.

שר המשטרה ש. הלל:
אין לנו בינתיים אף מקרה אחד שידוע לנו
על נשק של המשמר האזרחי שהיה מעורב בפעילות
בלתי חוקית. אבל אני רוצה שתבינו: הבעיה של הימצאות כמות כזאת של
נשק בציבור היא בעיה, ואנחנו לוקחים כאן על עצמנו סיכון מחושב, ומוטב
שנעשה זאת בעיניים פקוחות. מכל מקום, אני מציע לראות כאפשרי מקרה
שדבר כזה יקרה. אני מקווה שלא יהיה - אבל פה ושם בהחלט עלול להיות
מקרה של שימוש לרעה. אבל זהו כאמור סיכון מחושב, כי מולו עומדת
הפקדתו של הישוב. ראשי-עיר רבים פנו אלי בצעקה על הסכנה שבעניין הזה,
וגם להם עניתי שמלחמה היא בכלל עניין מסוכן מאד. מה גם שאין אצלנו
בכלל מצב שהנשק סגור הרמטית: חיילים באים הביתה עם נשק, וכו'. עכ"פ,
אנחנו חייבים לראות את העניין הזה בעיניים פקוחות.

מה שנוגע למספר המגויסים - כאן יש לנו
שתי בעיות: הבעיה של מה שקוראים "עיתות שלום", והבעיה של זמן חירום
וגיוס המילואים. אם בעיתות-שלום אפשר לקבוע תקרה - אני מניח שחלק
גדול מבין אלה הרשומים כיום למשמר האזרחי יהיו מרוחקים לצבא בזמן
חירום. אני מודע מאד לצורך להתארגן במשמר האזרחי לזמן חירום דווקא,
כדי שנוכל אז להגיש עזרה מעל ומעבר, ואז כל צורת הפעולה תשתנה.
בימים כאלה נוכל לדרוש מאנשים שנשארים בעורף יותר משדורשים מהם היום,
ואולי בדרוש מהם אז גם לצאת למרחקים גדולים יותר משכונתם הקרובה.

עקרונית אינני סבור שהמשמר האזרחי יכול
להיות מצוץ לתפקידי משטרה אחרים, אבל אינני מוציא מכלל אפשרות שוב
במצב של חירום תפקידי כמו עזרה בהכוונת תנועה וכו', במקומות שבהם
לא ייצאו שוטרים כלל, לא כדבר מסודר אבל כאפשרות שתתעורר תוך כדי
המציאות.

ניצב ש. כהן: במצב חירום לפי דעתי הכל ישתנה.

א. גיבלבר: אזרחים שהם אנשי הג'א - האם הם מגויסים
גם להג'א וגם למשמר האזרחי?

שר המשטרה ש. הלל:

הג'א בנוי על מילואים. ונדרר שאנשי מילואים משרתים גם במשמר האזרחי. הצבא בכלל מעמיד לרשותנו בכל יום מספר אנשי הג'א שעושים את המילואים שלהם במסגרת המשטרה. בהקמת המשמר האזרחי אף נעזרנו ע"י קציני הג'א בכל הנוגע לאיגון והקמת המבנה. יש כאן בעיה של תיאום פעולה בין הג'א, המשטרה והמשמר האזרחי במקרה של חירום, וצריך להגיע ליכולת של הפעלה מתואמת יותר גם במצב חירום. אבל זהו נושא אחר.

היועצת המשפטית שלי מעירה לי שעפ"י החוק איננו יכולים כלל להעסיק את המשמר האזרחי בתפקידים אחרים. כמובן, את החוק אפשר תמיד לשנות. אבל כרגע הבעיה איננה קיימת.

היו"ר י. תמיר:

אני רוצה להודות לשר המשטרה ולמלווים, ולאחל להם בשם הוועדה עבודה פורייה.

3. חוק העיטורים במשטרת ישראל ובשירות בתי-הסוהר (תיקון)

ח. הירש:

סעיף 22 של החוק שונה והורחב בשעתו ע"י ועדת הפנים כשדנה בחוק עצמו. משום שההצעה המקורית התייחסה למעשה רק לאיש משמר-הגבול שהיה במלחמת ששת הימים. במקביל להוראות בצה"ל הצענו בשעתו ללכת באותה דרך גם במשטרה בכלל. אבל באותה תקופה התעלמנו מכך שהחוק הורחב על כלל השוטרים כשלגביהם לא קיימים האותות המיוחדים שקיימים בצה"ל. התברר שהמגבלה בחוק היא שהוא חל רק על מעשים שנעשו מאז מלחמת ששת הימים. לא רק שאין זה נכון לגבי שוטרים, לאור תפקידי המשטרה שאינם שונים מאז מלחמת ששת הימים לעומת מה שהיו לפני כן, אלא עי"כ אנו מפלים לרעה אנשים שעשו מעשים יוצאי דופן לפני מלחמת ששת הימים. משום כך אנו מבקשים עתה את תיקון החוק, כדי שהמפכ"ל או שר המשטרה יוכל לתת את העיטור גם על מעשים שנעשו מאז הקמת המדינה ועד למלחמת ששת הימים, לא רק מאז מלחמת ששת הימים.

היו"ר י. תמיר:

האם יש לכם אומדן בכמה מקרים מדובר? ובאיזו מידה הדבר עלול להשפיע על שינויים בציון המקרים הללו, שלא תהיה "פבריקציה" של ציונים-לשבח?

מהי החלוקה בעניין זה בין החילות השונים - המשטרה, משמר-הגבול ושירות בתי-הסוהר?

ח. ניניו:

בשירות בתי-הסוהר המספרים אינם גדולים, אבל היו בהחלט כמה מקרים שנחשוב גם עליהם עתה כשהגענו לכך.

ח. הירש:

כבר עשינו את הסלקציה. נדמה לי שמדובר ב-10 אנשים; תלוי באות.

א. בליימן:

בעיטור השירות שנקבע לא מזמן - הדיון טרם התחיל. מכל מקום, מדובר בסך הכל בכמה עשרות אנשים, מכל הסוגים.

היו"ר י. תמיר:

אני מציע לאשר את החוק, ולהעבירו לקריאה שניה ושלישית בכנסת.

ח. הירש:

יש לי בקשה: בכוונת המשטרה לחלק את האותות לפי החוק הקיים בחנוכה. היינו רוצים לחלק אז את כל האותות, גם לפי התיקון הזה.

ועדה הפנים ואיכות הסביבה
12.11.74

מ. גלס:
השאלה היא אם במקרה כזה צריך לקבוע בחוק שתחולתו היא מיום קבלתו בכנסת, או שיספיק הזמן גם לפי הנוהל הרגיל שהחוק נכנס לתקפו 10 ימים לאחר פרסומו.

ת. הירש:
אפשר להסתפק בנוהל הרגיל. חג החנוכה יחול בעוד ארבעה שבועות. אם החוק יתקבל סופית בכנסת בשבוע הבא - יספיק לנו הזמן.

הרחלט:
לאשר את הצעת חוק העיסורים במשטרת ישראל ובשירות בתי הסוהר (תיקון) חש"ה-1974, ולהגישו לקריאה שנייה ושלישית בהקדם לכנסת.

(הישיבה ננעלה ב-10.30)